

Genoeg!

Onder bovenstaande titel, alleen dan in het Spaans, verscheen enkele maanden geleden een boek voor en door andersglobalisten: *Ya Basta! Globalisering van onderop* door David Dessers, Jan Dumolyn en Peter Tom Jones. Hoewel onder meer de achterflap een marxistische invalshoek verraadde, was ik benieuwd naar het anarchistische gehalte van het boek. Ik sloeg aan het lezen...

Het boek bevat vooral beschrijvingen en analyses van de grote en kleinere protesten tegen 'globalisering'. Ook staan er enkele interviews in met actieve andersglobalisten. Interessant voor als je het niet zo gevolgd hebt. Eveneens interessant voor als je het niet zo volgt, zijn wellicht beschrijvingen van vervelende 'handels en wandels' van bedrijven, handelorganisaties (zoals WTO) en 'de politiek'.

Analyse

Bovengenoemde beschrijvingen illustreren de gangbare linksradicale analyse van de huidige economie, die de schrijvers erop na houden. Rijken worden wereldwijd rijker, en armen daardoor armer. Oorzaken van de vrijwel permanente stroom geld of produkten van arm naar rijk zijn zaken als rente en het feit dat productiemiddelen (fabrieken, mijnen, transportmiddelen...) dictatoriaal beheerd worden (bijvoorbeeld door aandeelhouders en directies van bedrijven). Het siert de analyse in *Ya basta!* dat al in het begin van het boek uitdrukkelijk wordt gesteld dat al deze uitbuiting alleen maar mogelijk is door middel van (dreiging) met geweld: "Geen Onzichtbare Hand zonder Onzichtbare Vuist."

De onzichtbare hand is overigens de hypothese dat vraag naar, en aanbod van goederen en diensten, en de prijzen ervan, zich aan elkaar aanpassen.

Zodanig dat alle behoeften optimaal vervuld worden. Dus hoe meer mensen ergens behoefte aan hebben, hoe meer producenten ervan zullen produceren ('vanzelf'). Als een goed daarentegen schaars is, wordt het 'vanzelf' duurder, waardoor er minder behoefte aan zal komen, waardoor het minder schaars is – ja, hè, hè... En hier begint kritiek op deze hypothese.

Terug echter naar de analyse in *Ya Basta!*: doordat de meeste mensen weinig of niets te zeggen hebben over de productiemiddelen en dus over de economie, hebben ze ook weinig te zeggen over hun eigen bestaan. Velen worden dan ook uitgebuit. Dit uitbuiten is voor (*de facto*) dictators en voor de vele werknemers en consumenten die met hen meewerken, relatief gemakkelijk doordat de wereld feitelijk, hoewel niet altijd formeel, welhaast hun bezit is geworden. Zo is er nauwelijks nog land waar iemand die niet mee kan of wil doen met de bestaande economie, zich onafhankelijk kan vestigen. In *Ya Basta* wordt dit algemene mechanisme dus beschreven, maar voor analyses van kapitalisme kan je naar mijn mening beter *Voor hetzelfde geld, Arm door geld* (Strohalm) of *Dwarse ekonomie* (Atalanta) lezen. Deze boeken bevatten diepgaande uitleg, waar *Ya Basta!* te veel blijft steken in beschrijving.

Logica achterhaald?

Ya Basta! gaat voor een klein deeltje over wat een 'andersglobale' wereld zou kunnen zijn. De schrijvers stellen: er moet een geheel nieuw maatschappelijk ideaal komen. Alle oude theorieën, kapitalisme, socialisme en anarchisme, zouden hebben afgedaan. Want: "alles wat rechtlijnig is moet bij het vuilnis", zo kan je het enige argument dat de schrijvers voor deze ver gaande stelling geven, samenvatten. "Rechtlijnig" klinkt alsof logica en consequentheid gelijk staan aan dogmatisme. Nu is het natuurlijk wel vaak zo (geweest) dat mensen met duidelijke opvattingen slecht luisteren naar anderen, en weinig nieuwsgierig naar andere ideeën kunnen zijn. Als de schrijvers van *Ya Basta!* hier genoeg van hebben, ben ik het alleen maar van harte met ze eens. Maar hun bij het vuilnis zetten van alle -ismen, dat vind ik een kind weggooien met het badwater. Want hoewel ik dogmatisme zeer weggooiwaardig vind, is er in het verleden veel bruikbaar bedacht. Zowaar is er een -isme dat me als geheel bepaald bruikbaar lijkt, en als enige politieke filosofie nooit is weerlegd, noch door feiten, noch door redeneringen: anarchisme. Anarchisme betekent: streven naar het niet heersen, niet dwingen. Streven dus naar het niet schaden. Zulk streven lijkt me niets voor in een vuilnisbak. Tijd dus voor nieuwsgierige, anti-starre logica of consequentheid. En voor het aan de slag gaan, of blijven, met anarchisme!

Wat wel?

De schrijvers van *Ya Basta!* willen dus alle -ismen bij het vuil zetten, en vinden dat het tijd is voor iets nieuws. Toch halen ze verderop in het boek het reeds decennia door argumenten (en o.a.. Arthur Lehning) achterhaalde 'libertair marxisme' terug uit het vuil: basisdemocratie met een marxistische draai. De schrijvers van *Ya Basta!* willen dat mensen "de macht veroveren" en "herverdelen". Veel duidelijker wordt hun ideaal helaas echter niet. Voor mij belangrijke vragen blijven onbeantwoord. Zoals wie de macht dan herverdeeld, en wie, waarom hoeveel macht krijgt, en aan de hand van welke criteria. Jammer, want het ligt naar mijn idee voor de hand dat, als je niet eerst een massale mentaliteitsverandering hebt gehad, veel mannen (en een incidentele vrouw) wel graag even voor anderen willen bepalen hoe ze moeten leven. De geschiedenis van marxistische pogingen tot het realiseren van basisdemocratie zijn tevens niet geruststellend. Het begaan van misdaden zit dan ook onlosmakelijk vast aan het veroveren van macht, ook als je de bedoeling hebt deze te herverdelen. Dat het in de Russische en Spaanse revoluties mis ging, kwam grotendeels door dit willen veroveren van macht (door marxisten). Dit is meteen de kern van de anarchistische kritiek op niet-anarchistische vormen van socialisme en communisme. Als er daarentegen zo'n grote mentaliteitsverandering is geweest, dat bovenstaand misbruik niet mogelijk meer is, is het op z'n best overbodig om nog macht van elkaar te gaan veroveren en herverdelen... Een (niet echt) bij het vuil zetten van veel theorieën is niet genoeg om verder te komen. Anarchie dus, en geen democratische valkuilen! Helaas lijken de schrijvers zich echter nauwelijks in anarchisme verdiept te hebben. Deze filosofie wordt namelijk nauwelijks besproken, in tegenstelling tot kapitalisme, marxistisch socialisme en basisdemocratie. Eerlijk gezegd vind ik dit echt niet kunnen, alleen al omdat er veel mede-andersglobalisten zijn die zich anarchist noemen. En omdat anarchisme niet slechts één van de

vele variantjes op 'mainstream machtssocialisme' is.

Sociaal individualisme

Positief aan het boek vond ik dat er treffende verwoordingen in te vinden zijn. Behalve de al genoemde uitspraak dat de onzichtbare hand niet functioneert zonder een onzichtbare vuist, is er de term "sociaal individualisme." Deze term drukt uit wat de schrijvers voorstaan, en ik ben het hier helemaal met ze eens. Blij dat er mensen zijn die een positieve draai geven aan "individualisme"! In het leven, en op aarde gaat het er volgens mij om dat iedereen zichzelf maximaal ontplooit, dus maximaal individu probeert te zijn en maximaal probeert geen oorzaak van ellende – sociaal dus – te zijn. Sociaal gedrag kan pas ontstaan als mensen niet gedwongen maar aangesproken en aangemoedigd worden. Mensen kunnen zich pas sociaal gedragen als ze ook ruimte voor zichzelf (proberen te) maken. Sociaal individualisme dus! Nu nog maar hopen dat dit idee zich ongedwongen ongebreideld verspreidt...

Tijd dus voor een door "Pinkje", een in *Ya Basta* geïnterviewde andersglobalistisch activist, voorgestelde "Revolutie van de geesten'.

Menno
© 2002

Literatuur

Dessers, D, J. Dumolyn en P. T. Jones: *Ya Basta! — globalisering van onderop* (Gent, Academia Press 2002).